

Tomasz Rachwał

Zakład Przedsiębiorczości i Gospodarki Przestrzennej

Instytut Geografii

Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie

MINIMALIZACJA RYZYKA A RYZYKO MINIMALIZACJI

JAK uczyć

o ubezpieczeniach społecznych?

**Ubezpieczenia społeczne w edukacji szkolnej w świetle
nowej podstawy programowej.**

Baza dydaktyczna, podręczniki i inne pomoce dydaktyczne
wykorzystane w procesie edukacji dotyczącej ubezpieczeń
społecznych

Wprowadzenie

reforma edukacji

- ▶ Reforma systemu edukacji – **organizacyjna** (powrót do 8-klasowej szkoły podstawowej i 4-letniego liceum/5-letniego technikum, ZSZ → SB I i II stopnia) i **programowa** (nowe ramowe plany nauczania, nowa podstawa programowa kształcenia ogólnego).
- ▶ Silny akcent na potrzebę rozwijania kompetencji kluczowych od najniższych etapów edukacji (w tym przedsiębiorczości, jako najbardziej związanej z problematyką ubezpieczeń społecznych) oraz cele wychowawcze.
- ▶ Jedno z założeń: lepsze przygotowanie do życia we współczesnym świecie w obliczu wyzwań cywilizacyjnych i zmienności otoczenia społeczno-gospodarczego.

Wprowadzenie

przedsiębiorczość jako KK a ubezpieczenia społeczne

- ▶ **Przedsiębiorczość** jest jedną z 8 **kompetencji kluczowych kompetencji** w europejskim systemie edukacji, obok umiejętności posługiwania się językiem ojczystym, językiem obcym czy kompetencji matematycznych bądź informatycznych.
- ▶ Przedsiębiorczość **to nie tylko zakładanie firmy** – to jeden z ważnych, ale nie jedyny przejaw przedsiębiorczości.
- ▶ Przedsiębiorczość na potrzeby edukacji rozumiana jest dużo szerzej (vide definicja KE i wielu autorów, m.in. Rachwał 2004), głównie jako zespół cech osobowości, które pozwalają na aktywne uczestnictwo w życiu społeczno-gospodarczym, przygotowując do dorosłego życia, ale także dalszej edukacji, jako elementu kształtowania kariery zawodowej.
- ▶ Trudno mówić o przygotowaniu do życia (zawodowego) bez wiedzy nt. ubezpieczeń społecznych (systemu zabezpieczenia społecznego) i umiejętności związanych z zabezpieczeniem się na wypadek choroby i trudnych sytuacji losowych czy na starość (emerytura).

Wprowadzenie

zmiany w edukacji a problematyka ubezpieczeń

- ▶ W zakresie edukacji dla przedsiębiorczości zrobiono w ostatnich blisko 20 latach **kroki milowe** (wprowadzenie treści do gimnazjum – WOS, przedmiotu podstawy przedsiębiorczości – PP jako obowiązkowego w kształceniu ogólnym do szkół ponadgimnazjalnych oraz ekonomii w praktyce jako fakultatywnego do liceum). Zmodyfikowano korzystnie w 2009 r. podstawę programową.
- ▶ W nowej podstawie programowej (2017 – SP, od 2019 – szkoły średnie) uporządkowanie relacji między treściami kształcenia podstaw przedsiębiorczości (PP), wiedzy o społeczeństwie (WoS) i geografii.
- ▶ **Stopniowy wzrost znaczenia problematyki ubezpieczeń**, w tym ubezpieczeń społecznych (wcześniej, przed 1999 r. tylko marginalnie w WoS → wpływ reformy UbSp).

Miejsce problematyki ubezpieczeń społecznych w nowej podstawie programowej (NPP)

- ▶ **szkoła podstawowa:** głównie wiedza o społeczeństwie
- ▶ **szkoły średnie** (LO, technikum, SB I stopnia, II stopnia, policealna): podstawy przedsiębiorczości, wiedza o społeczeństwie – zakres podstawowy i (w LO/tech) rozszerzony
- ▶ + zajęcia z wychowawcą (tzw. lekcje wychowawcze), ale także geografia, historia, język polski, a nawet... matematyka i informatyka

[NPP dla BS I stopnia po 8-letniej SP i szkół policealnych jest procedowana; projekt zakłada w BS I stopnia niemal identyczne zapisy dotyczące ubezpieczeń społecznych z w WoS i PP]

Wiedza o społeczeństwie (WoS) w ramowych planach nauczania

- ▶ **WoS w szkole podstawowej (8 klasa, 2 godz. tyg.) i szkołach średnich**
- ▶ Na WoS w szkołach średnich przeznaczona jest 2 godziny tygodniowo w cyklu kształcenia:
 - ▶ **LO po 1 godz. w 1 i 2 klasie**, co daje to ok. 68 godzin łącznie* + 8 godz. zakresu rozszerzonego;
 - ▶ **Technikum: po 1 godz. w 4 i 5 klasie**, co daje to ok. 50 godzin łącznie* + 8 godz. zakresu rozszerzonego;
 - ▶ **branżowa szkoła I stopnia: 1 godz. w 3 klasie**, tj. ok. 30 godz. łącznie*;
 - ▶ **branżowa szkoła II stopnia: 1 godz. w 1 klasie**, tj. ok. 34 godz. łącznie*;
 - ▶ **LO zaoczne: 18 godzin łącznie w 1 klasie (po 9 godz. na sem.)**;

* kalendarz roku szkolnego wskazuje średnio 36-37 tygodni zajęć po uwzgl. świąt i ferii, bez dni wolnych od zajęć edukacyjnych ogł. przez organ prowadzący/dyrekcję, zielonych szkół itp.. (np. 2015/2016 – 37, 2016/2017 – 36,7, 2017/2018 – 36,8), źródło: <https://kalendarz-roku-szkolnego.edu.pl>

Podstawy przedsiębiorczości (PP) w ramowych planach nauczania

- ▶ **PP tylko w szkołach średnich**; treści z zakresu przedsiębiorczości w szkole podstawowej głównie w wiedzy o społeczeństwie i geografii
- ▶ na lekcje PP przeznaczają się 2 godziny tygodniowo w cyklu kształcenia:
 - ▶ **LO i technikum: po 1 godz. w 2 i 3 klasie** (przesunięto z 1 i 2 – LO oraz 3 i 4 - technikum), daje to ok. 68 godzin łącznie*;
 - ▶ **branżowa szkoła I stopnia: 2 godz. w 1 klasie**, tj. ok. 68 godz. łącznie*;
 - ▶ **LO zaoczne: 18 godzin łącznie w 1 klasie** (po 9 godz. na sem.);
 - ▶ **szkoła policealna: stacjonarna – 1 godz. tyg. w 1 klasie** (ok. 35 godzin*),
zaoczna – 20 godz. łącznie w 1 klasie [tylko w sytuacji, gdy słuchacz nie miał PP wcześniej].

* kalendarz roku szkolnego wskazuje średnio 36-37 tygodni zajęć po uwzgl. świąt i ferii, bez dni wolnych od zajęć edukacyjnych ogł. przez organ prowadzący/dyrekcję, zielonych szkół itp.. (np. 2015/2016 – 37, 2016/2017 – 36,7, 2017/2018 – 36,8), źródło: <https://kalendarz-roku-szkolnego.edu.pl>

Problematyka ubezpieczeń społecznych w NPP dla SP (WoS)

- ▶ II. Rodzina. Uczeń:
 - ▶ 1) (...)
 - ▶ 2) (...)
 - ▶ 3) wyjaśnia, jak funkcjonuje gospodarstwo domowe; wymienia główne źródła jego dochodów (z działalności zarobkowej: pracy, działalności gospodarczej, umów cywilnoprawnych oraz **ze świadczeń społecznych – w powiązaniu z rodzajami ubezpieczeń społecznych**);
- ▶ Także zapisy powiązane (np. cnoty obywatelskie takie jak m.in. troska o dobro wspólne, solidarność i przedsiębiorczość; problemy społeczne swojej społeczności lokalnej).
- ▶ Zapisy powiązane w innych przedmiotach, głównie edukacji wczesnoszkolnej i geografii, związane z pracą i funkcjonowaniem rynku pracy.

Problematyka ubezpieczeń społecznych w NPP dla LO/technikum: **WoS (ZP/ZR)**

- ▶ ZP: VI. Wybrane problemy polityki publicznej w Rzeczypospolitej Polskiej. Uczeń:
 - ▶ 1) przedstawia funkcjonowanie **systemu obowiązkowych ubezpieczeń społecznych** w Rzeczypospolitej Polskiej, **rozdziela ubezpieczenia: emerytalne, rentowe, chorobowe i wypadkowe; wymienia zadania Zakładu Ubezpieczeń Społecznych;**
 - ▶ 2) wyjaśnia specyfikę **obowiązkowych i dobrowolnych ubezpieczeń zdrowotnych** w Rzeczypospolitej Polskiej; przedstawia cele i zadania centralnej instytucji koordynującej funkcjonowanie służby zdrowia; wyjaśnia kwestię korzystania z publicznej opieki zdrowotnej;
 - ▶ 3) przedstawia działania w celu ograniczenia bezrobocia i wykluczenia społecznego na przykładzie działalności urzędu pracy w swoim powiecie;
- ▶ ZR. IX. Sprawowanie władzy w Rzeczypospolitej Polskiej. Uczeń:
 - ▶ 11) wykazuje aktualność kwestii „starzenia się społeczeństwa”; przedstawia główne założenia polityki państwa wobec osób starszych; wyjaśnia zasadę **solidaryzmu społecznego w ubezpieczeniach społecznych** w Rzeczypospolitej Polskiej;

Problematyka ubezpieczeń społecznych w NPP dla LO/technikum: **PP**

▶ Wymagania ogólne:

- ▶ 7) Dostrzeganie **znaczenia ubezpieczeń w działalności gospodarczej i życiu człowieka.**

▶ II. Rynek finansowy

- ▶ 6) dostrzega **konieczność wczesnego rozpoczęcia systematycznego oszczędzania i inwestowania środków finansowych na emeryturę;**
- ▶ 12) charakteryzuje rodzaje ubezpieczeń według różnych kryteriów i porównuje oferty zakładów ubezpieczeń na przykładzie ubezpieczenia nieruchomości lub pojazdów mechanicznych, ze szczególnym uwzględnieniem relacji zakresów ochrony oraz sum ubezpieczeń do wysokości składki;
- ▶ 14) analizuje zapisy ogólnych warunków ubezpieczenia na przykładzie ubezpieczenia na życie lub ubezpieczenia od następstw nieszczęśliwych wypadków, identyfikując wyłączenia w treści umów ubezpieczeniowych i przedstawiając ograniczenia odpowiedzialności zakładu ubezpieczeń;

Problematyka ubezpieczeń społecznych w NPP dla LO/techn.: **WoS** (zapisy powiąz.)

▶ ZR: IX. Sprawowanie władzy w Rzeczypospolitej Polskiej.

Uczeń:

- ▶ 1) wyjaśnia pojęcie „finansów publicznych”; przedstawia modele polityki gospodarczej państwa; wyjaśnia pojęcie i przedstawia rodzaje polityk publicznych;
- ▶ 2) przedstawia źródła dochodów budżetu centralnego i kierunki wydatków budżetowych w Rzeczypospolitej Polskiej;
- ▶ 9) przedstawia politykę państwa na rynku pracy w Rzeczypospolitej Polskiej; rozróżnia formy polityki aktywnej oraz świadczeń socjalnych dla bezrobotnych;
- ▶ 10) przedstawia działania państwa w sferze polityki prorodzinnej w Rzeczypospolitej Polskiej i dokonuje analizy tej polityki;

Problematyka ubezpieczeń społecznych w NPP dla LO/techn.: **WoS** (zapisy powiąz.)

- ▶ ZR: XI. System prawa w Rzeczypospolitej Polskiej. Uczeń:
 - ▶ 14) znajduje wzory umów zlecenia i umów o dzieło; przedstawia konieczne ich elementy i elementy korzystne dla zleceniobiorcy i autora dzieła;
 - ▶ 15) wyjaśnia instytucje prawne prawa pracy w Rzeczypospolitej Polskiej (umowa o pracę i jej rodzaje; rozwiązanie umowy o pracę i jego rodzaje; rodzaje urlopów; prawa i obowiązki pracownicze);
 - ▶ 16) porównuje sytuację jednostki wynikającą z różnych form zatrudniania: umowa o pracę, umowy cywilnoprawne, prowadzenie działalności gospodarczej osoby fizycznej;

Problematyka ubezpieczeń społecznych w NPP dla LO/technikum: **PP** (zapisy powiąz.)

▶ II. Rynek finansowy:

- ▶ 15) formułuje reklamację do instytucji rynku finansowego i pisze skargę do Rzecznika Finansowego na przykładzie wybranego produktu finansowego (→ dotyczy także OFE);
- ▶ 16) jest świadomy, że należy korzystać z różnorodnych i wiarygodnych źródeł informacji przed podjęciem decyzji finansowych;

▶ III. Praca:

- ▶ 1) analizuje podstawowe mierniki i wskaźniki rynku pracy, w tym współczynnik aktywności zawodowej, wskaźnik zatrudnienia i stopę bezrobocia;
- ▶ 2) wyjaśnia mechanizm popytu i podaży na rynku pracy oraz identyfikuje czynniki wpływające na równowagę na rynku pracy;

Problematyka ubezpieczeń społecznych w NPP dla LO/technikum: **PP** (zapisy powiąz.)

▶ III. Praca (cd.):

- ▶ 9) charakteryzuje różne systemy płac, rodzaje i formy wynagrodzeń oraz identyfikuje koszty płacy i oblicza wynagrodzenie netto;
- ▶ 10) analizuje prawa i obowiązki pracownika (w tym młodocianego) i pracodawcy oraz omawia specyfikę zatrudnienia osób niepełnosprawnych;
- ▶ 11) na podstawie analizy przepisów Kodeksu pracy wymienia rodzaje urlopów przysługujące pracownikowi;
- ▶ 13) dostrzega rolę Państwowej Inspekcji Pracy oraz związków zawodowych w ochronie praw pracowniczych, ocenia zachowania etyczne i nieetyczne zarówno pracodawcy, jak i pracowników oraz rozpoznaje przejawy mobbingu i konsekwencje zatrudniania bez umowy.

Problematyka ubezpieczeń społecznych w NPP dla LO/technikum: **PP** (zapisy powiąz.)

▶ IV. Przedsiębiorstwo

- ▶ 7) przedstawia procedury związane z rejestracją indywidualnej działalności gospodarczej i jej likwidacją;
- ▶ 14) prognozuje efekty finansowe projektowanego przedsiębiorstwa lub przedsięwzięcia na podstawie zestawienia planowanych przychodów i kosztów;
- ▶ 15) ocenia wady i zalety poszczególnych form opodatkowania indywidualnej działalności gospodarczej w zakresie podatku dochodowego oraz wymienia inne podatki, którymi może być objęty przedsiębiorca;
- ▶ 16) omawia funkcje dowodów księgowych i podstawowe zasady księgowości oraz wypełnia dowody księgowe i książkę przychodów i rozchodów na potrzeby rozliczenia podatku dochodowego;
- ▶ 19) na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego określa rozmiary „szarej strefy” w Polsce oraz przyczyny i negatywne skutki jej rozwoju;
- ▶ 21) dostrzega możliwości rozwoju przedsiębiorstwa i osiągnięcia sukcesu rynkowego przy pełnym poszanowaniu zasad etycznych w biznesie;

Problematyka ubezpieczeń społecznych w NPP dla LO/techn.: **geografia** (z. powiąz.)

- ▶ zapisy (dla ZP i ZR) związane z :
 - ▶ różnicowaniem przyrostu naturalnego i jego uwarunkowań (w tym poziomu dzietności);
 - ▶ przyczynami i konsekwencjami procesu starzenia się ludności;
 - ▶ zmianami w strukturze zatrudnienia,
 - ▶ przyczynami bezrobocia (w tym we własnej gminie) i przestrzennym różnicowaniem rynku pracy w Polsce;
 - ▶ znaczeniem kapitału ludzkiego w rozwoju gospodarczym,
- ▶ zapisy NPP z **historii**, szczególnie z działu Społeczeństwo i gospodarka II Rzeczypospolitej również nawiązują do tej problematyki (reformy gospodarcze, utworzenie ZUS w 1934 r.),
- ▶ wsparcie na lekcjach języka polskiego (m.in. formułuje pisma reklamacyjne do instytucji ubezpieczeniowych, a nawet...
matematyka i informatyka (obliczanie składek na ubezpiecz. społ.).

Śródki dydaktyczne

- ▶ podręczniki, głównie do WoS i podstaw przedsiębiorczości, np.

Rozdział 4. Podatki i ubezpieczenia

9 Odliczenia od dochodu (PIT-37)

Po wypełnieniu załącznika PIT/O możesz przystąpić do wypełnienia części D formularza PIT-37 (ODLICZENIA OD DOCHODU). Na początek odlicz **składki na ubezpieczenia społeczne** podatnika i małżonka (wykazane w PIT-11), a następnie wypisz sumę **odliczeń od dochodu** wykazaną w PIT/O (darowizna oraz wydatki na internet w kwocie 1000 zł). Na koniec oblicz łączny dochód (po odliczeniach) małżonków i zapisz jego wartość w polu nr 111.

Przykład

D. ODLICZENIA OD DOCHODU	podatnik		małżonek	
	zł.	gr.	zł.	gr.
Składki na ubezpieczenia społeczne Odliczenie podatnika nie może przekroczyć kwoty z poz. 66. Odliczenie małżonka nie może przekroczyć kwoty z poz. 97. w tym zagraniczne, o których mowa w art. 26 ust. 1 pkt 2a ustawy	99.	7 403,40	100.	12 832,56
Dochód po odliczeniu składek na ubezpieczenia społeczne Dochód podatnika - od kwoty z poz. 66 należy odjąć kwotę z poz. 99. Dochód małżonka - od kwoty z poz. 97 należy odjąć kwotę z poz. 100.	103.	49 461,60	104.	98 632,44
Odliczenia od dochodu - wykazane w części B załącznika PIT/O Odliczenie podatnika nie może przekroczyć kwoty z poz. 103. Odliczenie małżonka nie może przekroczyć kwoty z poz. 104.	105.	1 000,00	106.	,
Ulga odsetkowa - wykazana w części B.1. załącznika PIT/O Kwota z poz. 107 nie może przekroczyć sumy kwot z poz. 103 i 104 pomniejszonej o kwoty z poz. 105 i 106.	107.	,	108.	,
Wydatki mieszkaniowe do odliczenia w roku podatkowym Jeżeli kwota z poz. 108 jest większa od sumy kwot z poz. 103 i 104 pomniejszonej o kwoty z poz. 105, 106 i 107, w przeciwnym wypadku należy wpisać kwotę z poz. 108.	109.	,	110.	,
Dochód po odliczeniach Od sumy kwot z poz. 103 i 104 należy odjąć sumę kwot z poz. 105, 106, 107 i 109.	111.			147 094,04

Śródki dydaktyczne

► Ubezpieczenia społeczne w podręcznikach do PP

Zadanie 18

Na podstawie danych zamieszczonych w tabeli wykonaj polecenia.

Lp.	Wyszczególnienie	Stawka
1.	Wynagrodzenie zasadnicze	4000 zł
2.	Premia, dodatek stażowy	400 zł
3.	Płaca brutto (poz. 1 + poz. 2)	
4.	Podstawa wymiaru składki emerytalnej i rentowej (poz. 3)	
5.	Podstawa wymiaru składki chorobowej i wypadkowej (poz. 3)	
6.	Składka ubezpieczenia emerytalnego finansowana przez pracownika (poz. 4 x 9,76%*)	
7.	Składka ubezpieczenia rentowego finansowana przez pracownika (poz. 4 x 1,5%)	
8.	Składka ubezpieczenia chorobowego (poz. 5 x 2,45%)	
9.	Płaca brutto po potrąceniu składek na ubezpieczenia społeczne (poz. 3 – poz. 6 – poz. 7 – poz. 8)	
10.	Podstawa składki na ubezpieczenie zdrowotne (poz. 9)	

IV. Podatki i ubezpieczenia

■ Ubezpieczenia zdrowotne

Ubezpieczenia zdrowotne są finansowane z obowiązkowych składek płaconych przez pracowników i przedsiębiorców. Składka na ubezpieczenie wynosi 9% podstawy wymiaru składki (wynagrodzenia pracownika), przy czym 7,75% podstawy wymiaru tej składki można odliczyć od podatku dochodowego.

Ubezpieczenie zdrowotne daje możliwość m.in. korzystania z opieki lekarskiej i leczenia szpitalnego w zakresie tzw. świadczeń gwarantowanych.

■ Ubezpieczenia społeczne

System ubezpieczeń społecznych obejmuje pracowników najemnych oraz inne osoby, np. prowadzące pozarolniczą działalność gospodarczą. Osoby prowadzące działalność gospodarczą ubezpieczają się indywidualnie i są zobowiązane do płacenia składek na własne ubezpieczenie. Ich wysokość jest zróżnicowana i zmienna.

Oprócz składek na świadczenia emerytalne, rentowe, chorobowe i wypadkowe (finansowane ze środków pracownika lub pracodawcy, ale wpłacane na konto Zakładu Ubezpieczeń Społecznych przez pracodawcę), pracodawca jest zobowiązany odprowadzać 0,1% podstawy wymiaru składki na **Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych**. Są z niego

wypłacane świadczenia w wypadku upadłości lub niewypłacalności zakładu pracy. Ponadto odprowadza on 2,45% podstawy wymiaru składki na **Fundusz Pracy** (z którego finansuje się m.in. zasiłki dla bezrobotnych).

Akty prawne

- Ustawa z dnia 23 stycznia 2003 r. o powszechnym ubezpieczeniu w Narodowym Funduszu Zdrowia (Dz.U. Nr 45, poz. 391, z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. Nr 205, poz. 1585, z późn. zm.).

Ubezpieczenia społeczne

Emerytalne	<ul style="list-style-type: none"> • Polegają na comiesięcznej wypłacie określonej kwoty osobom, które osiągnęły wiek emerytalny. Dla kobiet jest to 60 lat, a dla mężczyzn 65 lat. Istnieją jednak odstępstwa od tej zasady, np. pracownik służb mundurowych może przejść na emeryturę już po 15 latach pracy. • Składkę w wysokości 19,52% podstawy wymiaru pokrywają po połowie pracodawca i pracownik (tj. po 9,76%). • W ramach składki emerytalnej od 2014 r. (w zależności od wyboru przyszłego emeryta): <ul style="list-style-type: none"> – 16,6% otrzymuje ZUS, czyli I filar (z czego 4,38% wpływa na specjalne subkonto), natomiast 2,92% trafia do II filaru, czyli Otwartego Funduszu Emerytalnego (OFE) lub – całość składki (19,52%) trafia do ZUS-u, z czego 7,3% na specjalne subkonto.
Rentowe	<ul style="list-style-type: none"> • Polegają na comiesięcznej wypłacie określonej kwoty (np. osobom niezdolnym do pracy) w okresie wyznaczonym przez specjalną komisję. Mogą być także wypłacane rodzinie pracownika. • Składkę w wysokości 8% podstawy wymiaru pokrywają pracownik (1,5%) i pracodawca (6,5%).
Chorobowe	<ul style="list-style-type: none"> • Polegają na wypłacie określonej kwoty (zasiłku) w razie chorób oraz za urlopy macierzyńskie. • Składkę w wysokości 2,45% podstawy wymiaru pokrywa pracownik.
Wypadkowe	<ul style="list-style-type: none"> • Polegają na wypłacie określonej kwoty w postaci odszkodowań i zasiłków z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych. • Składkę, od 1.04.2015 r. w wysokości od 0,40% do 3,60% (w zależności od rodzaju zagrożeń występujących w miejscu pracy oraz ich skutków), pokrywa pracodawca.

Śródki dydaktyczne

► Ubezpieczenia społeczne w podręcznikach do PP

Zadanie 19

Uzupełnij tabelę, wpisując cechy poszczególnych filarów systemu emerytalnego w Polsce. Wybierz je spośród podanych, pamiętając, że jedna cecha może pasować do więcej niż jednego filaru.

obowiązkowy repartycyjny, dobrowolny kapitałowy, obowiązkowy kapitałowy, OFE, ZUS, różne formy oszczędzania (np. IKE), składki emerytalne są inwestowane na rynku kapitałowym, większa część środków pieniężnych nie jest dziedziczona, środki finansowe są w pełni dziedziczone

System emerytalny w Polsce		
I filar	II filar	III filar

Zadanie 20

Zgodnie z założeniami nowego systemu emerytalnego część składki na ubezpieczenie emerytalne jest odprowadzana przez ZUS do wybranego otwartego funduszu emerytalnego. Oblicz, jaka kwota płacy brutto z zadania 18 (4400 zł) trafi do funduszu emerytalnego przy założeniu, że przyszły emeryt wybierze OFE w ramach II filaru ubezpieczeń. Aktualną wartość procentową części składki odprowadzanej do OFE możesz znaleźć w podręczniku na s. 123.

■ System emerytalny

Do końca 1998 r. w Polsce funkcjonował **system repartycyjny**, oparty na umowie pokoleniowej. Wypłacane emerytury finansowano ze składek aktualnie pracujących osób oraz z budżetu państwa. Szybko rosnąca liczba emerytów i wzrost wydatków budżetowych na świadczenia emerytalne spowodowały, że w 1999 r. przeprowadzono reformę systemu emerytalnego. W jej wyniku uzupełniono system repartycyjny o elementy mechanizmów kapitałowych. Nowy system emerytalny składa się z trzech filarów:

- **I filar** stanowi zreformowany ZUS; składki są obowiązkowe,
- **II filar** to Otwarte Fundusze Emerytalne (OFE); składki były obowiązkowe, jednak od 2014 r. istnieje możliwość wyboru, czy składka będzie trafiała do OFE czy do ZUS-u na specjalne subkonto,
- **III filar** stanowią różne formy oszczędzania własnych środków finansowych na rzecz przyszłej emerytury (składki w ramach tego filaru są dobrowolne).

■ Wysokość przyszłej emerytury

W starym systemie emerytalnym wysokość świadczenia emerytalnego w niewielkim stopniu była związana z zapłaconymi składkami. W nowym systemie jest inaczej. O wysokości emerytury decydują bowiem:

- **wysokość kapitału zgromadzonego w okresie aktywności zawodowej** – im wyższe są nasze zarobki, tym wyższe kwoty trafiają do I filaru (ZUS oblicza emeryturę w oparciu o wysokość składek oraz staż pracy) oraz do II filaru;
- **wiek przejścia na emeryturę** – im dłużej będziemy pracować, tym większy zgromadzimy kapitał i krócej będzie on wypłacany w formie świadczenia emerytalnego.

Według analiz wysokość średniej przyszłej emerytury wypłacanej z ZUS-u i OFE będzie kształtowała się na poziomie 40–50% ostatniego wynagrodzenia. Aby zwiększyć wysokość swojej przyszłej emerytury, należy zatem oszczędzać w ramach III filaru. Jak na razie ten sposób uzyskania dodatkowego kapitału emerytalnego nie zyskał w Polsce na popularności.

IV. Podatki i Ubezpieczenia

SYSTEM EMERYTALNY W POLSCE

I filar	II filar *	III filar
<ul style="list-style-type: none"> • Opiera się na systemie repartycyjnym, który ma charakter umowy pokoleniowej. • Ze składek osób obecnie pracujących są finansowane bieżące wypłaty emerytur. W zależności od dokonanego wyboru do I filaru trafia cała składka emerytalna, czyli 19,52% (z czego 7,3% na specjalne subkonto), albo 16,6% (z czego 4,38% na specjalne subkonto). • Zapisane na subkoncie środki rosną o wysokość średniego nominalnego PKB za ostatnie 5 lat. • Podlegają one dziedziczeniu na zasadach analogicznych jak środki gromadzone w OFE. 	<ul style="list-style-type: none"> • Oparty jest na systemie kapitałowym. • Obejmuje wypłaty emerytalne ze składek wpłacanych przez ZUS do funduszy emerytalnych (od 2014 r. jest to 2,92%; pierwotnie było to 7,3% podstawy wynagrodzenia pracownika) pod warunkiem, że dana osoba zdecydowała się na uczestnictwo w OFE. • Wybierając określony fundusz emerytalny, pracownicy zgadzają się na zarządzanie swoimi pieniędzmi, które są zgromadzone na ich indywidualnych kontach. • Zadaniem funduszy emerytalnych jest pomnażanie składek emerytalnych. 	<ul style="list-style-type: none"> • Oparty jest na systemie kapitałowym. • Oszczędności na przyszłą emeryturę (w postaci dobrowolnych, ale określonych wpłat) mogą być lokowane np.: <ul style="list-style-type: none"> – w pracownicze fundusze emerytalne (PFE), – indywidualne konta emerytalne (IKE), – na specjalnych długoterminowych lokatach bankowych, – w dowolnie wybranym towarzystwie ubezpieczeń (w produkty ubezpieczeniowe z inwestycyjnym funduszem kapitałowym).

*Reforma z końca 2013 r. spowodowała, że II filar stał się mało znaczącym elementem systemu emerytalnego, a dla wielu osób nie będzie już filarem emerytury. Wynika to z faktu, że nie jest on już obowiązkowy, oraz z wprowadzenia takich rozwiązań szczegółowych, jak konieczność złożenia deklaracji o pozostaniu w OFE.

Zaangażowanie różnych instytucji

- ▶ szerokie zaangażowanie różnych instytucji w działania edukacyjne, w tym szkolenia dla nauczycieli, rozwój bazy dydaktycznej, tworzenie pomocy dydaktycznych:
- ▶ **Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie:** kształcenie i doszkalcenie nauczycieli, w tym WoS i PP, konferencje dydaktyczne i ogólnopolskie zjazdy nauczycieli, czasopisma naukowe („Przedsiębiorczość – Edukacja”), kilkanaście międzynarodowych i krajowych projektów edukacyjnych
- ▶ Komisja Nadzoru Finansowego (departament edukacji), Rzecznik Finansowy (d. Rzecznik Ubezpieczonych), Narodowy Bank Polski (NBPortal.pl) – głównie w odniesieniu do ubezpieczeń prywatnych i OFE (II i III filar),
- ▶ **Zakład Ubezpieczeń Społecznych,** podejście kompleksowe w projektach:
 - ▶ „ZUS dla najmłodszych” (materiały dla dzieci, wyjaśniające ideę ubezpieczeń społecznych)
 - ▶ „Projekt z ZUS” dla gimnazjów i 8-kl. szkół podstawowych
 - ▶ „Lekcje z ZUS” dla szkół ponadgimnazjalnych/średnich;

Projekt z ZUS

(szkoły podstawowe, gimnazjum)

- ▶ rozbudowany scenariusz lekcji wprowadzające uczniów do działań projektowych, z bogatym zestawem materiałów dodatkowych (karty pracy, karty ewaluacyjne, prezentacje, filmy)
- ▶ konkurs na prace uczniowskie dotyczące ubezpieczeń społecznych (w kategorii film, plakat, komiks, prezentacja)

Lekcje z ZUS

(szkoły ponadgimnazjalne/średnie)

Lekcje z

- ▶ rozbudowane 4 scenariusze lekcji z bogatym zestawem materiałów dodatkowych (karty pracy, karty ewaluacyjne, prezentacje, filmy - podręcznik dla nauczyciela z DVD):
 - ▶ *Świadomy zawsze ubezpieczony*
 - ▶ *Płacisz i masz, czyli co Ci się należy, gdy płacisz składki*
 - ▶ *Emerytura - twoja przyszłość w Twoich rękach*
 - ▶ *e-ZUS, czyli firma pod ręką*

Materiały do pobrania

- ▶ w wersji elektronicznej,
- ▶ dostępne także w wersji tradycyjnej,

- ▶ szkolenia dla nauczycieli jak korzystać.

Lekcje z ZUS

ZUS ZAKŁAD
UBEZPIECZEŃ
SPOŁECZNYCH

Baza wiedzy > Edukacja > Szkoły ponadgimnazjalne > Materiały do pobrania

Edukacja

Gimnazja/szkoły podstawowe

Szkoły ponadgimnazjalne

O projekcie

Aktualności

Materiały do pobrania

Materiały uzupełniające

Materiały video

NOIZZ.pl

Olimpiada

Media o projekcie

Nauczyciele i uczniowie o projekcie

FAQ

Galeria

Uczelnie

Kontakt

Wydarzenia

Quiz

Materiały do pobrania

Lekcja 1

Lekcja 2

Lekcja 3

Lekcja 4

Świadomy zawsze ubezpieczony

- historia ubezpieczeń
- istota ubezpieczeń
- dlaczego ubezpieczenia społeczne są obowiązkowe
- rola i zadania ZUS

Materiały dla nauczyciela

- [Scenariusz lekcji](#)
- [Ankieta dla uczniów](#)
- Multimedia: Film [Twoje życie – Twój wybór](#) (link)
- Multimedia: Prezentacja [Zakład Ubezpieczeń Społecznych](#)
- Notatki: Prezentacja [Zakład Ubezpieczeń Społecznych](#)
- Ćwiczenie: [Mapa myśli](#)

Materiały dla ucznia

- Notatki: Prezentacja [Zakład Ubezpieczeń Społecznych](#)
- Tekst: [ZUS – czym jest i co robi?](#)
- Ćwiczenie: [Mapa myśli](#)
- Teksty uzupełniające 1: [Dlaczego ubezpieczenia społeczne są obowiązkowe?](#)
- Teksty uzupełniające 2: [Ryzyko \(nie\)ubezpieczeniowe](#)
- Teksty uzupełniające 3: [Pomoc społeczna vs. ubezpieczenia społeczne](#)

Olimpiada ZUS "Warto wiedzieć więcej o ubezpieczeniach społecznych"

- ▶ Klasyczny podział trójetapowy (szkolny, wojewódzki, centralny) charakterystyczny dla olimpiad przedmiotowych o dużej tradycji.
- ▶ Duże zainteresowanie Olimpiadą i projektami, wysoka efektywność edukacyjna w zakresie przyrostu wiedzy i umiejętności (vide np. art. B.Owsiak, 2017, w tomie Ubezpieczeń Społecznych otrzymanym w torbie konferencyjnej 😊).

Podsumowanie i wnioski (1)

- ▶ W zapisach NPP dla WoS i PP jest kilka wymagań ogólnych i treści nauczania – wymagań szczegółowych, które wprost odnoszą się do problematyki ubezpieczeń społecznych oraz kilkanaście wymagań powiązanych.
- ▶ W świetle zapisów NPP widoczne jest:
 - ▶ zwiększenie roli tej problematyki w edukacji szkolnej, szczególnie w WoS na etapie szkoły podstawowej i średniej;
 - ▶ utrzymanie i doprecyzowanie zapisów związanych z ubezpieczeniami społecznymi w PP (w kontekście wykonywania pracy – składek i różnego typu świadczeń, rozliczeń podatkowych, rejestracji przedsiębiorców, oszczędzania/inwestowania na emeryturę w różnych formach);
 - ▶ lepsze ujęcie korelacji między WoS a PP (a także geografii i historii) w zakresie tej problematyki.
- ▶ Daje to jak się wydaje lepszą „podstawę prawną” do tworzenia i wdrażania pomocy dydaktycznych i różnego typu projektów edukacyjnych.

Podsumowanie i wnioski (2)

- ▶ Dostępna jest dobra oferta podręczników (oficjalnie dopuszczonych przez MEN do użytku szkolnego) do podstaw przedsiębiorczości i WoS z rozdziałami dotyczącymi ubezpieczeń, w tym ubezpieczeń społecznych,
 - ▶ różne ujęcia autorskie ze względu na ogólne zapisy podstawy programowej;
 - ▶ zakres treści dosyć ograniczony;
 - ▶ perspektywa rozszerzenia w podręcznika zgodnych z NPP.
- ▶ Bardzo dobra, szeroka oferta edukacyjna ZUS, który „przejął” znaczną część odpowiedzialności za edukację w tym zakresie (ważna chęć nauczycieli do wykorzystania i wkomponowania w szkolne programy nauczania)

Tomasz Rachwał

Zakład Przedsiębiorczości i Gospodarki Przestrzennej

Instytut Geografii

Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie

MINIMALIZACJA RYZYKA A RYZYKO MINIMALIZACJI

JAK **uczyć**

o ubezpieczeniach społecznych?

Dziękuję za uwagę!